

Dingha Béla:
A VASMARKÚ LEGÉNY GYŰRŰJE

...Messze, messze, valahol az Üveghegy aljában, avagy még azon is túl, volt egy kis falu. Fehérfalú, bogárhátú, kis házakból állott, mint sok más falu, ahol az emberek boldogan éldegélnek a maguk kenyerén. Ennek a falunak volt a kovácsa: a vasmarkú legény. Ilyen kovács se termett minden határban. Felverte az a patkót akár a király paripájára is. Arany patkót, gyémánt patkót egyenlőképpen.

Hát be is járt messze földet a híre. No, de nem is restelt bizony a műhelye előtt megállni egy szóra még maga a király se, ha éppen arra vitte útja. Szép, barátságos szóval köszöntött rá mindannyiszor:

– Adj Isten, édes fiam! Nézd meg csak a paripám négy lábát, nem lazult-e meg rajta a gyémánt patkó?

A vasmarkú legény is szépen, rangosan viszonzta a köszöntést:

– Fogadj Isten, felséges uram! Ha meglazult, majd meghúzogatom, nehogy az út sarába hanyja el ez a gyönyörű állat, azt a tüzet szóró gyémánt patkót!

No, meg is húzogatta emberül. A király pedig nyugodtan ügetett tovább.

Hát ilyen ember volt a maga mesterségében a vasmarkú legény. Erejének, ügyességének messze földön járó dicsőségében sütkérezett. Boldog is volt a maga módja szerint, de azért mégse volt teljes a boldogsága.

Abban hibázta el a mi legényünk a dolgot, hogy sohase indult el még se jobbra, se balra leánynézőbe.

Egyszer, azonban, vasárnap az Istenházában volt s onnan jövet, nagyon megakadt a szeme egy liliomarcú, éjszemű lányon. Egyszerre a szívébe nyilallott valami ismeretlen boldog érzés, s amikor átlépte háza küszöbét, olyan üresnek, szomorúnak találta a maga hajlékát, amilyennek még soha.

Azután, hogyan, hogyan nem, bizony csak azt forgatta az eszében, hogy, hej, milyen más is volna ez a kis ház, ha az a szépséges liliomarcú lány sürgölődne, itt forgolódna!...

Addig, addig törte ezen a fejét, míg végtére kapta a kalapját, felvette ezüstpitykés dolmányát és megindult lefelé az utcán, arra felé, ahol az a szépszemű lány lakott.

El is ment annak a háznak muskátlis ablaka alatt, meg is állott a tulipántos kapujánál és rá is tette a kezét a kapuja kilincsére.

No, ha már rátette, hát be is fordult a kapun. És ha már annyira vagyunk, hát csak ki kell mondanom, hogy pirulva szaladt ki a liliomarcú lány a szobából, amikor betoppant a vasmarkú legény, de azért csak nem raktak a vendég elé kitoló kását*.

Szó, ami szó, a legény is tetszett a lánynak s a dolog vége csak az lett, hogy kitűzték a jegyváltás napját is nemsokára. És azóta olyan virágosnak, olyan sugarasnak találja a maga fészket is, mintha már benne repkedett volna az arany madár.

Az azután nem is maradt véka alatt, hogy a vasmarkú kovács házasodik. Eljutott a híre a király fülébe is. Küldött is a király izibe két gyönyörű arany karikát, a jegyváltásra. Gyűrűről se kellett hát gondoskodnia a vasmarkú kovácsnak.

Amikor a jegyváltás napja érkezett, a király gyűrűjét elvitte a legény a mátkájához. Ott azután, ahogy illik, a mátkája kezére húzták az egyik arany karikát, a kovácséra a másikat s hej, haj! Elkezdődött a mátkatánc.

Járta a kovács, járta. Pengett is a sarkantyúja, és míg az egyik kezével szépséges szép menyasszonyát megforgatta, a másik karját ugyancsak rázta a levegőben. Jó kedvében még rikkantott is egyet-egyed. A boldogság ott ragyogott a szemében, ott ült az arcán s egyre azt kurjongatta:

– Hóttig így tart ez, ezután, én gyönyörűséges virágszálam!

De hát semmi se tarthat örökké. A legény is addig rázta, addig rázta a karját, míg egyszer csak, hogyan, hogyan nem, lerázta az aranykarikát is az ujjáról. Koppant is, csörrent is a padlón s a legény bosszankodva hagyta abba a táncot. Lehajolt a karikagyűrűért, de biz' az elgurult valahová. Nézte, nézte, majd kiguvadt a szeme a nagy nézésbe, de az arany karika csak nem lett meg. Végül már mindenki a földön guggolt, úgy keresték. Az ajtó mellett volt egy láda, azt is félrehúzták.

Hát, uramfia, abban a szempillantásban kiugrik mögüle egy fekete macska, lábán az arany karika. A legény utána veti magát. De a macska úgy megijedt, hogy ungon-berken át neki szaladt a mezőnek. Egyszerre csak eltűnt, mintha a föld nyelte volna el.

Nesze neked, vasmarkú legény! Itt a búbanat a nyakadon, elbírod-e?

A menyasszonynak is kiesett a szeme könnye, a legény is szemére húzta a kalapját, de hát az már szent igaz, hogy jegygyűrű nélkül lakodalmat tartani nem lehet!

A legény ökölbe szorította vasmarkát.

– Ne könnyezz, én szépséges mátkám. Előkerítem én azt a gyűrűt a föld alól is!

Aztán nekivágott a mezőnek. Ment, ment, a lépése alatt csak úgy döngött a föld... Hát, amikor a falu határához ér: ott ugrik ám ki előtte, egy árokból a fekete macska. Usgyé! a legény utána... Még a kalapját is utána hajította.

A kalap ugyan ott maradt, de a macska tovairamodott.

A legény már szuszogni is alig tudott, a fekete macska még mindig futott.

Messze volt a szomszéd falu, de futvást már annak a határába értek: a macska meg a legény. Mikor azután az első házat is elérték, zsupsz! A macska átugrotta a kerítést és egyenest be a házba...

– No, itt ugyan megvagy! – gondolta a legény.

Illendőképpen bekopogtatott, azután benyitott. Egy öregasszony ült előtte.

– Mi járatban vagy, édes fiam?

A legény lihegve felelt:

– Egy fekete macska ugrott ide be, arany karika volt a lábán, azt keresem.

Az asszony csodálkozva kérdezte:

– Fekete macska, arany karikával a lábán? Olyat én itt nem láttam. De hát keresd, fiam!

Túvé teszi a legény a házat, sehol semmi. Kinéz az ablakon, hát csudák csudája, a ház előtt már nem deszkakerítés, hanem gyönyörűséges arany kerítés van. A legény, bámulásban, szinte elfelejti keresni a macskát.

Az öregasszony rászól:

– Mit bámulsz, szép öcsém? Inkább nekem segítenél megbontani az arany kerítést. Szétszeded, ha otthagynom. Látom, erős a karod: könnyen behordod a kamrába a sok arany lécet. Hegyibe meg is csinálhatod a fakerítésemet. Hátha azalatt előkerül a te macskád!

Ez az utolsó biztatás hatott a legényre.

Nekipendül és szedi és hordja az arany léceket a kamrába. Mire az utolsót is becipelte, hihetitek is, nem is, a fakerítés már ott is volt a ház előtt! Mintha a földből nőtt volna ki egyszerre.

Csudálkozott volna is a legény, ha hirtelen meg nem pillantja a kerítés tetején a fekete macskát.

No, nem ért rá se csudálkozni, se gondolkozni. Uccu, neki a macska után!

A macska se volt ám rest. Nekiiramodott megint a mezőnek s estére hajlott már az idő, de még mindig kergette a legény a macskát. Már valahol a harmadik határban jártak. Egy erdőhöz értek.

A macska egyszerre fönt termett egy magas fa tetején. A legény se soká gondolkodott. Nekifeküdt egy fiatal fának s egyszeriben kirántja azt a földből. Azzal suhint a macska felé. Jaj neked most, fekete macska!

Alig suhog azonban egy kicsinyt a levegőben a kirángatott fa, vakító világosság támad nagy hirtelen és csak úgy villog, csak úgy csillog a legény szeme előtt: az arany erdő. Eltűntek azonban a zöldlombos fák, el a macska is. Arany fák bólogatnak, arany ágon arany mókus szökdécsel.

A vasmarkú legény előtt pedig ott üldögél egy arany fatörzsön, egy fehér szakállas öregember.

– No, no, öcsém, csak fejbe ne vágj azzal a husánggal!

A legény egyszerre kiejtette a kezéből a hát. Nem tudja, álmodik-e, avagy hogy ébren van-e? Megtapogatja a fejét.

Az ősz ember elnevette magát.

– Sose tapogasd magad, édes fiam, az arany erdőben vagy. Nem is jöhettél volna jobbkor. Éppen útnak indultam, hogy keressek valakit, aki segít nekem kivágni az arany erdőt. Náladnál különbet se találhatnék. Nesze a hozzávaló fejsze!

Azzal már a markába is nyomott egy csillagot szóró gyémánt fejszét. Valahol az erdő sűrűjében pedig, megszólalt valami selyemszál vékonyságú macskanyávogás...

A legénynek se kellett több. Magasra emelte a fejszét s lesújtott a legelső fára! Csapkodott a gyémánt fejszével jobbra is, balra is, az aranyfák pedig hullottak sorjába. Csak úgy zengett az erdő.

Mikor az utolsó fát is kivágta, letette a gyémánt fejszét s leült egy fatörzsre megpihenni. Abban a minutumban eltűnt a szeme elől a levágott aranyerdő s annak a helyében megint ott bólogatott a zöld lombos erdő. A macska pedig éppen akkor ugrott le a fa tetejéről, s mint a villám szaladt tovább.

A legény is, bezzeg a hóna alá kapta a lábát. Futnak, futnak, megint csak futnak s tudja az Isten, meddig futnának, ha nem állna útjukba egy sebesen rohanó folyó. A macska meghökkent, de a másik pillanatban már csobban is a víz s benne van szőröstül-bőröstül, gyűrűstül a folyó közepében.

A legényutána ugrik. És hihetitek is, nem is, a csobogó víz egyszerre arannyá változik.

A vasmarkú legény elkeseredetten fölajdul, de a másik pillanatban már az járja meg az eszét, hogy kár neki hiába vesződnie, legjobb lesz elbúcsúznia az élettől... És úgy is tett, ahogy elgondolta. Kezét, lábát meg se mozdította, hadd vigye az ár, amerre akarja, amíg csak el nem nyeli... Az arany folyó árja mossa, mosogatja az arcát, a szíve táját és sebesen sodorja egy kanyargó örvény felé...

Az örvény szélén megkapja valaki a lábát.

– Hahó, fiatalöcsém, ne rohanj a halál torkába!

Azzal már meg is emelte s betette maga mellé a csónakjába. Egy halászember volt.

A legény fölocsúdott s fáradtan nyitotta ki a szemét. Első, ami szemébe ötlük, a halász kezén a csillogó arany karika. Izgatottan kap a halász kezéhez.

– Hé, halász, ha Istent ismersz, mondd meg nekem: miféle gyűrű az, az ujjadon?

A halász elnevette magát.

– De tüzes lettél egyszerre, szép öcsém. Pedig az előbb még haldokoltál. De meg aztán furcsát is kérdezel. Láthatod, hogy karikagyűrű!

A vasmarkú legény nem nyugodott.

– Nem fogtad te meg a fekete macskát?

– A fekete macskát? Miféle fekete macska jár a te eszedben?

A legény belevágott a szavába:

– Az, amelyik a folyóba ugrott! Az, amelyik elkapta az én karikagyűrűmet!

A halász elgondolkozott.

– Van-e türelmed meghallgatni egy kurta mesét, vasmarkú legény?

– Türelmes leszek. Beszélj!

A halász csöndesen kezdte a szót:

– Volt egyszer egy deli legény, aki a boldogságot nem kereste. Azt hitte, hogy annak egyszerre kell az ölébe pottyannia. Úgy is történt, az ő hite szerint. Egyszerre vőlegénysorba jutott. Nem is küzdött a mátkájáért egy pillanatig sem. Pedig a boldogságot csak az tudja megbecsülni, aki azt szenvedés árán szerezte meg. Azt a legényt próbára tette a sors, egy fekete macska képében. A boldogságért megszenvedett. És a szenvedések tüzeiben a boldogsága megacélosodott. Azt a legényt én most itt viszem a csónakomon haza a mátkájához. Itt van a gyűrűd, vasmarkú legény!

Azzal lehúzta a gyűrűt és ráhúzta a legény ujjára s az arany folyó egyszerre kiapadt, a halász egyszerre eltűnt és a vasmarkú legény, hogyan, hogyan nem, ott feküdt a maga hajlékában, magasra vetett ágyán.

Nem tudta, hogy álmodott-e, vagy hogy mi történt vele. Dörzsölte, dörzsölte a szemét, majd meg a kezéhez kapott és az arany karika bizony ott csillogott... ott villogott...

A vasmarkú összeszorította az öklét, nehogy valamiképp leperdüljön az ujjáról az a drága kincs, amely az ő szemében a boldogság országát ölelte át...

Hogy megülték a lakodalmat menten, azt mondanom is felesleges. Egy esztendeig ott táncoltak a mátkája házánál, egy esztendeig ott ropták a vasmarkú kovács portáján, holnap pedig vonuljanak át a ti portátokra, de ott se hagyják abba legalább egy esztendeig!

* húsnélküli kása, mellyel az unalmas vagy nem kedvelt vendéget bűcsúztatják.